

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 1, ISSUE 1

TOSHKENT-2022

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. ОЧИЛОВ Ўткир Сайфуллоевич**
ҲУҚУҚ РАМЗЛАРИНИ ЎРГАНИШ ВА ЗАМОНАВИЙ ҲУҚУҚИЙ НАТУРАЛИЗМ:
ҲУҚУҚНИНГ АХЛОҚИЙЛИГИ ДАРАЖАСИ МАСАЛАСИ 8

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 2. САИДОВ Мақсудбек Норбоевич**
МАСЪУЛИЯТИ ЧЕКЛАНГАН ЖАМИЯТИДА УЛУШ, УЛУШНИ (УЛУШНИНГ БИР
ҚИСМИНИ) БЕГОНАЛАШТИРИЛИШИ БИЛАН БОҒЛИҚ ИШТИРОКЧИЛАР ЎРТАСИДА
ЮЗАГА КЕЛАДИГАН НИЗОЛАР 14
- 3. ШАМСИДДИНОВА Озода Буриевна, КАРИМОВА Зулфизар Лочиновна**
ЖИЛЫЕ ПОМЕЩЕНИЯ КАК ОБЪЕКТ ИМУЩЕСТВЕННЫХ
ПРАВООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ СУПРУГАМИ 26
- 4. ЯКУБОВА Ирода**
МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ БЎЙИЧА МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ЖАМОАВИЙ БОШҚАРУВ
ТАШКИЛОТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БИЛАН БОҒЛИҚ АЙРИМ МАСАЛАЛАР 32

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ
ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

- 5. МАРИПОВА Севархон Арибжановна**
ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССИДА МЕДИАТИВ КЕЛИШУВ ВА КЕЛИШУВ БИТИМИНИНГ
ЎХШАШ ВА ФАРҚЛИ ЖИҲАТЛАРИ 40

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 6. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович**
ПЕДАГОГ ХОДИМЛАРНИ МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДА
МОДДИЙ ҲУҚУҚ НОРМАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 46

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ.
ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

- 7. ШАЙЗАКОВ Шодияр Ибрагимович**
ЎЗБЕКИСТОНДА МАЪМУРИЙ СУД ҲУЖЖАТЛАРИНИ ЮҚОРИ СУД ИНСТАНЦИЯСИДА
ҚАЙТА КЎРИШДА ПРОКУРОР ИШТИРОКИНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ 53

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 8. ОЧИЛОВ Хасан Рашидович**
ЖИНОЯТ ТАРКИБИ ТУЗИЛИШИ ГЕНЕЗИСИ 62
- 9. МАВЛОНОВ Темур Анвар ўғли**
ЖИНОЯТ НАТИЖАСИДА ЕТКАЗИЛГАН МУЛКИЙ ЗИЁННИ ҚОПЛАШ
ТУШУНЧАСИ ВА ТАРИХИ 70

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

10. РОЗИҚОВ Илҳом Истамович ЖИНОИЙ ЖАЗОЛАРНИ ҚЎЛЛАШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	78
11. НОРМАНОВА Клара Эшназаровна ИШТИРОКЧИЛИҚДА СОДИР ЭТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ.....	84
12. НАЖИМОВ Миратдийин Шамшетдинович ЎН ОЛТИ ЁШГА ТЎЛМАГАН ШАХСГА НИСБАТАН УЯТСИЗ-БУЗУҚ ҲАРАКАТЛАР ҚИЛИШ ЖИНОЯТИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК МАСАЛАСИ	90
13. МАХМУДОВ Суннатжон Азим ўғли ЖАВОБГАРЛИККА ТОРТИШ МУДДАТИ ЎТИБ КЕТГАНЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ЖИНОЯТ ИШИНИ ТУГАТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	96
14. ТУРГУНБОЕВ Элбекжон Одилжонович ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ЖАЗОДАН ОЗОД ҚИЛИШ ИНСТИТУТИ: ТУШУНЧАСИ, БЕЛГИЛАРИ, ТУРЛАРИ.....	103

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

15. YUNUSOV Khaydarali CONTRIBUTIONS OF CENTRAL ASIAN SCHOLARS TO THE DEVELOPMENT OF ISLAMIC SCIENCES: SARAKHSI – FOUNDER-FATHER OF INTERNATIONAL LAW.....	108
---	-----

МИГРАЦИЯ ҲУҚУҚИ

16. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович ЎЗБЕКИСТОНДА МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ СОҲАСИДА КАДРЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШГА ДОИР АЙРИМ МАСАЛАЛАР	116
17. БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАСИ	122
18. КАРИМОВА Мадина Мирзаджановна РАҚАМЛИ НОТАРИАТ: ЖОРИЙ ҲОЛАТ ВА ИСТИҚБОЛ.....	133

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

19. ДЖУМАНОВ Аскар Хасанович, ЯРАШЕВ Нодирбек ГЕРМАНИЯ ВА БУЮК БРИТАНИЯДАГИ ҚОРПОРАЦИЯЛАРНИНГ АЙРИМ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ	140
20. БАЗОРОВ Миркомил Махмудович, ҲАМРОҚУЛОВ Синдор Бобомурод ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА СУД-ЭКСПЕРТЛИК ТИЗИМИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИЛМОҚДА	148

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи

Мирзо Улуғбек тумани Ички ишлар органлари фаолиятини Мувофиқлаштириш
Бошқармаси Тергов бўлими Назорат ва таҳлил бўлинмаси катта суриштирувчиси

МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАСИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): БАРАТОВА Д.О. Миграция жараёнларини ҳуқуқий тартибга солишнинг хорижий тажрибаси // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 1 (2022) Б. 122-132.

 1 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-1-17>

АННОТАЦИЯ

Мақолада сўнги йилларда дунё миқёсида халқаро миграция жараёнларининг ошиб бораётганлиги ва унга сабаб бўлаётган омиллар ва шарт-шароитлар таҳлил қилинган. Меҳнат миграциясини тартибга солишнинг халқаро ҳуқуқий асослари ва ушбу фаолиятни мувофиқлаштирувчи халқаро тузилмаларнинг фаолияти ҳамда миграция жараёнларини ҳуқуқий тартибга солиш борасидаги айрим хорижий давлатларнинг, хусусан АҚШ, Германия, Австралия, Бельгия, Венгрия, Греция, Дания давлатларнинг миграция соҳасида олиб бораётган сиёсати ва қонунчилик асослари таҳлил қилинган. Хорижий давлатларнинг илғор тажрибалари таҳлиллари асосида меҳнат миграциясини тартибга солишнинг миллий қонунчилик базаси ва уни тартибга солишнинг ташкилий чораларини такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: миграция, меҳнат миграцияси, халқаро миграция, ноқонуний миграция, эмиграция, иммиграция, меҳнат ресурслари, хорижий тажриба, фуқаролик, мамлакатга кириш, мамлакатда бўлиш.

БАРАТОВА Дилноза Адилжан кизи

Старший дознаватель Следственного отдела при Управление координации
деятельности органов внутренних дел Мирзо-Улугбекского района

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются рост числа международных миграционных процессов в мире в последние годы и факторы и условия, которые его вызывают. Анализируются международно-правовые основы регулирования трудовой миграции и деятельность международных структур, координирующих эту деятельность, а также миграционная политика и законодательство некоторых зарубежных стран, в том числе США, Германии, Австралии, Бельгии, Венгрии, Греции и Дании. На основе анализа передового опыта зарубежных стран

разработаны предложения и рекомендации по совершенствованию национальной правовой базы регулирования трудовой миграции и организационных мер по ее регулированию.

Ключевые слова: миграция, трудовая миграция, международная миграция, нелегальная миграция, эмиграция, иммиграция, трудовые ресурсы, зарубежный опыт, гражданство, въезд в страну, пребывание в стране.

BARATOVA Dilnoza

Senior investigator of the Investigative department under the Office of Coordination activities of internal affairs bodies Mirzo-Ulugbek region

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF MIGRATION PROCESSES

ANNOTATION

The article analyzes the growing number of international migration processes, as well as the factors and conditions that have caused them in recent years on a global scale. The article analyzes the international legal framework for regulating labor migration and the activities of international structures coordinating this activity, as well as the policy and legislative framework of some foreign countries in the field of legal regulation of migration processes, in particular the USA, Germany, Australia, Belgium, Venice, Greece, Denmark. Based on the analysis of the best practices of foreign countries, proposals and recommendations were developed to improve the national legislative framework for regulating labor migration and organizational measures for its regulation.

Keywords: migration, labor migration, international migration, illegal migration, emigration, immigration, labor resources, foreign experience, citizenship, entry into the country, stay in the country.

Табора глобаллашиб бораётган бугунги дунёда миграция жараёнларини тартибга солиш барча мамлакатларнинг ҳуқуқни қўллаш амалиётидаги энг долзарб ва устувор вазифа бўлиб қолаётганлигини алоҳида таъкидлаш жоиз. Чунки, аҳоли миграциясининг жадал ривожланиши дунёнинг кўплаб давлатларининг иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, демографик ва маданий ривожланишига ҳамда иммиграция ва меҳнат ресурсларини тақсимлаш жараёнларига сезиларли даражада таъсир кўрсатмоқда.

Мазкур ҳолатлар бугунги замонавий шароитларда, жаҳон иқтисодий ривожланишининг беқарорлиги, иш ҳақи даражаси ва турмуш шароити бўйича давлатлараро фарқларнинг мавжудлиги, ишчи кучини яшаш ва пул топиш учун нисбатан имконият юқори бўлган мамлакатларга йўналтираётганлиги, дунёнинг кўплаб ривожланган мамлакатларида меҳнат ресурсларининг етишмаслиги, туғилишнинг пасайиши, аҳоли ёш даражасининг ошиб бораётганлиги, меҳнатга лаёқатли ва лаёқатсиз аҳоли қатламлари ўртасида ўзаро нисбатнинг мавжудлиги, ривожланаётган мамлакатларда ишчи кучининг юқорилиги ҳамда аҳоли ўсишига нисбатан иқтисодий ривожланишнинг ортда қолиши иқтисодий фаол аҳоли қатламларини иш қидириб, бошқа мамлакатларга кўчиб ўтишига мажбур қилаётганлиги каби қатор сабаблар билан шартланмоқда.

Гарчи, дунёнинг аксарият давлатлари бугунги кунда халқаро миқёсда меҳнат миграцияси жараёнларининг жадал ривожланиши билан ажралиб туради, бу мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий, маданий, сиёсий-ҳуқуқий ва демографик ривожланишида муҳим омил бўлиб қолмоқда. Зеро, меҳнат миграциясининг икки оқими мавжуд бўлиб, бу эмиграция, чет элда қолиш ва иммиграция мамлакатидан ишчи кучи кетиши билан бирга, бошқа мамлакатлардан бу мамлакатга ишчи кучи киришини ўз ичига олади [9, Б.157].

Мадомики, меҳнат миграциясини тартибга солиш механизмларини кўриб чиқишда ҳуқуқий ва иқтисодий жиҳатлар мавжуд. Ҳуқуқий механизм меҳнат миграцияси соҳасини норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва халқаро битимлар билан таъминланади. Иқтисодий механизм эса, меҳнат миграциясини рағбатлантирувчи ёки чекловчи воситалар билан

ифодаланади.

Маълумки, замонавий миграция сиёсати ҳам халқаро, ҳам миллий даражада амалга оширилади. Халқаро миграция сиёсати Халқаро меҳнат ташкилоти, Халқаро миграция ташкилоти, Қочоқлар бўйича олий комиссарлик бошқармаси каби халқаро ташкилотлар доирасида турли конференцияларда ва йиғилишларда ишлаб чиқарилган халқаро тавсиялар ва ҳужжатлар асосида кўриб чиқади. Миллий миграция сиёсати миллий ижтимоий-иқтисодий ривожланиш хусусиятларини, шунингдек, меҳнат миграцияси кўлами ва йўналишларини ҳисобга олган ҳолда давлат сиёсати орқали амалга оширилади. Шунингдек, халқаро миграциянинг иқтисодий (ҳорижий мамлакатлар ҳудудидан кўпроқ ҳақ тўланадиган иш қидириш, ҳаётнинг юқори сифат даражасига интилиш) ва ноиқтисодий (урушлар, сиёсий ва диний таъқиблар, янги жойларни эгаллаш истаги, оилаларни бирлаштириш истаги, табиий офатлар) [14, Б.130] сабаблари фарқланади. Шу сабабли “миграция” объектив ва субъектив омиллар таъсири остида муҳим ҳаётий эҳтиёжларни қондириш учун доимий яшаш жойини ўзгартириш сифатида тавсифланади.

Бинобарин, давлатларнинг миграция сиёсатини амалга ошириш воситалари ва усуллари меҳнат бозоридаги муайян вазиятга қараб ўзгариб боради. Хусусан, баъзи Европа мамлакатларида меҳнат танқислиги шароитида, масалан, Германияда иммиграция жараёнларини рағбатлантириш усуллари ишлатилади. Иммиграция даражасини пасайтириш зарурати туғилганда, АҚШ мисолида бўлгани каби, давлат томонидан тартибга солиш меҳнат мигрантларининг янги оқимига чекловлар қўйилади.

Шу нуқтаи назардан давлат органларининг миграция жараёнларини тартибга солиш, ташқи меҳнат мигрантлари билан ишлаш самарадорлигини ошириш ҳамда ноқонуний миграция ва одам савдосига қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини доимий равишда такомиллаштириб борилишини тақозо этади. Зеро, миграция жараёнларини тартибга солишнинг мақсади – миграция жараёнларини самарали бошқариш, мигрантлар ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш орқали ноқонуний миграцияга имкон берувчи сабаб ва шарт-шароитларни комплекс ўрганиш асосида уларнинг олдини олиш, аниқлаш ва уларга барҳам беришдан иборат ҳисобланади. Хусусан, бу борада А.И.Федораконинг тўғри таъкидлаганидек, миграцияни бошқариш механизмининг белгилаш, мамлакат ҳудудига кирган чет эл фуқароларини қабул қилиши ва жойлаштириш учун шарт-шароитларни яратиш, шунингдек, миграция қонунларини бузганлик учун жавобгарлик чораларини қўллаш шартлари, тартиби ҳамда унинг ижросини таъминлашда ваколатли давлат органларининг ўрни аҳамиятлидир [16, Б.36].

Миграция жараёнларини такомиллаштиришда халқаро қонунчилик ҳужжатларини таҳлил қилиш – айрим давлатларнинг миграция жараёнларини тартибга солиш соҳасидаги ҳуқуқни қўллаш амалиёти бўйича илғор тажрибаларни ўрганиш муҳим ҳисобланади. Шу боис миграция жараёнларини тартибга солишда давлат органларининг иштироки ҳамда бу борадаги давлат сиёсатини белгилашда илғор тажрибага эга бўлган давлатлар хусусида тўхталамиз.

Америка Қўшма Штатлари. Американинг миграция қонунчилиги – америка ҳуқуқ соҳасининг доимий ривожланиб бораётган соҳаларидан бири ҳисобланади. Хусусан, 19 аснинг якунига қадар миграция сиёсати ижтимоий мақомга ва этник келиб чиқишига қарамасдан, мамлакатнинг иқтисодий ривожланиши учун аграр, саноат ва савдо соҳаларида ишчи кучига эҳтиёж юқори бўлганлиги боис, Америкага келиш истагини билдирган барча ҳоҳловчиларни қабул қилишга қаратилган бўлган [10, Б.85].

1776 йилда Американинг мустақиллик Декларацияси қабул қилинди [10. Б.83] ва 1787 йилда Конституцияси қабул қилинди ва унда Конгрессга “фуқароликка қабул қилиш бўйича ягона қоидаларни белгилаш” ҳуқуқи берилди. АҚШ Конституциясининг 9-боби, 1-моддасида ҳар бир штатга иммигрантларни қабул қилишни мустақил ҳал қилиш ҳуқуқи берилган. 1790 йилда Конгресс “Америка фуқаролиги тўғрисида”ги Федераль қонунни қабул қилди ва унда мамлакат ичида ва унинг юрисдикцияси остида камида икки йил яшаган ҳар қандай оқ танли эркин шахс Америка фуқаролигини олиш ҳуқуқига эга эканлиги белгилаб қўйилди. 1795 йилда бу муддат 5 йилга узайтирилди. Ўшанда фуқароликка қабул қилиш ҳақидаги

аризалар штатлардаги судлар томонидан кўриб чиқилган. [10, Б.86].

Америка миграция сиёсатида 1819 йилга келиб, мамлакатга келадиган мигрантларнинг ҳисобини юритишга қаратилган қонун қабул қилинди [13] ва Конгресс миграция ишлари бўйича фаолиятини давом эттириб, 1853 йилда миграция билан боғлиқ умуммиллий муаммоларни ўрганишга қаратилган комитет тузди. Ушбу комитетнинг энг муҳим натижаларидан бири сифатида Европа мамлакатларидан иммигрантларни кўчиришга қаратилган нормаларни белгиловчи қонуннинг қабул қилиниши бўлди [12].

Иккинчи жаҳон уришидан сўнг соноат ишлаб чиқирашининг ўсиш тенденцияси бошланди. Бу ўз навбатида АҚШда кўп миқдорда ишчи кучига бўлган эҳтиёжни келтириб чиқарди ва миграция масалаларини тўлиқ тартибга солувчи ҳужжат ишлаб чиқилди. 1952 йилда кўпроқ “Уолтер Маккарен қонуни” номи билан танилган “Иммиграция тўғрисида”ги қонун қабул қилинди (унга 1965, 1976, 1980 йилларда ўзгартириш ва қўшимчалар киритилган). Ушбу қонунда миграция масалаларига оид барча асосий қоидалар белгиланди. Кейинчалик 1960 йилда миграция тизимларининг асосий йўналишларини белгилаб берувчи Харта-Селлер қонуни қабул қилинди. Унда меҳнат мигрантлари ва бошпана изловчилар учун оилаларни бирлаштириш каби масалалар тартибга солинди ҳамда барча тоифадаги мигрантлар учун квота белгиловчи тизим яратилди [13]. Ушбу даврларда АҚШда миграция сиёсати ноқонуний миграцияга қарши курашиш ва миграция соҳасидаги ваколатларга эга бўлган давлат органлари ваколатларини кенгайтиришга қаратилди.

1990 йилда АҚШда “Иммиграция тўғрисида”ги янги қонун қилинди ва унда 1952 йилда қабул қилинган қонундаги кўплаб қоидалар ўзгартирилди ва қайта кўриб чиқилди. Ушбу ҳужжатда мамлакатга келувчи ҳорижликлар иммигрантлар ва ноиммигрантлар тоифаларига ажратилди. Бунда иммигрантлар сифатида доимий яшаш учун келадиганлар (Оила иммиграцияси (яқин қариндош ва оила устиворлиги тамоили асосида келиш), Қаллиқ визаси (америкаликнинг турмуш ўртоғи бўлиш), ГринКард дастури (ушбу дастурда фақат беш йил ичида эллик мингдан ортиқ одам қатнашмаган давлатлар иштирок этади ва далаатларга йиллик квоталар белгиланади ҳамда қуръа йўли билан аниқланади), Америка иқтисодиётидаги инвестор, (АҚШ иқтисодиётига 500 минг доллардан кўп сармоя киритиш), Қочқинлик визаси (Женева шартномасини имзолаш орқали Америка қочқинларни қабул қилиш мажбуриятини олган) ва ноиммигрантлар эса мамлакатга аниқ мақсадлар бўйича муайян муддатга келадиган шахсларни (туризм ва саёҳат, таълим ва алмашув дастурлари, вақтинча ишлаш визалари, бизнес иммиграцияси) тушуниш лозим.

Мазкур қонунга 1994 йилда Қочоқлар ҳақидаги ва 1996 йилда Ноқонуний иммиграцияга қарши кураш ҳақидаги қонунлар билан қўшимчалар [3, Б.380] киритилди ҳамда 2001 йил 11 сентябрь воқеаларидан сўнг янгиланган иммиграция сиёсати учун асос бўлган “АҚШ ватанпарварлиги тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Қонун билан мамлакат ҳудудига келадиган ва унда бўлиши чекланадиган чет эл фуқаролари рўйхати кенгайтирилди. Бундан ташқари, 2004 йилда Конгресс Давлат департаменти томонидан “ҳалқаро терроризм ҳомийлари” деб эълон қилинган давлатлар фуқароларига қатъий виза чекловларини киритишни назарда тутувчи “Виза режими ва чегараларда хавфсизликни кучайтириш тўғрисида”ги қонуни [1, Б.12] қабул қилинди.

АҚШда иммиграция сиёсати хориждаги элчихоналар ва консулликлар орқали Давлат департаменти томонидан амалга оширилади. Иммиграция визалари қатъий равишда аризагининг асосий яшаш жойи бўйича берилади. Ноиммиграция визалари учун бошқа мамлакатлардаги АҚШ элчихоналарига мурожаат қилиш мумкин. Бироқ, аризага ариза бериш учун ўзи яшайдиган мамлакатига бориш талаб қилинади. Америка элчихоналарига виза бериш ёки уни рад этиш масаласини мустақил равишда ҳал қилиш ҳуқуқи берилган бўлиб, улар томонидан қабул қилинган қарорни Давлат департаментининг бошқа мансабдор шахслари томонидан қайта кўриб чиқилиши мумкин эмас.

Австралия. Иккинчи жаҳон уришидан сўнг Австралияда миграция сиёсатининг ривожланиши уч босқични: ассимиляция (1947–1960 йиллар), интеграция (1960–1970 йиллар) ва кўп маданиятликни (1970-йилдан бугунги қадар) ўзига қамраб олган. Мамлакатининг «Иммиграция тўғрисида»ги (1971 й.) Қонунига мувофиқ мигрантлар тўрт гуруҳга: «оилали»,

«қочоқлар», «умумий» ва «махсус» иммигрантларга таснифланган. Оилалилар гуруҳига мамлакатда қариндошлари бўлган фуқаролар, қочоқлар гуруҳига эса халқаро конвенциялар таъсирига тушган шахслар, умумий гуруҳга мамлакат иқтисодий тараққиёти учун зарур ҳисобланган мутахассислар кирган бўлса, мамлакатга киришда имтиёзга эга бўлган шахслар тоифалари эса махсус иммигрантлар ҳисобланган.

Шу билан бирга, кейинги ўн йилликда Австралия фақат юқори малакали ишчи кучини жалб қилишга ҳаракат қила бошлагани сабабли мамлакат меҳнат бозорида 2005 йилдан бошлаб, иқтисодчи, хисобчи, малакали тиббиёт ходимлари, ошпазлар, инженер-техникларга талаб орта бошлади. Натижада бугунги кунда Австралияда мигрантлар сони 7 млн.ни ташкил қилмоқда [15].

Мамлакатда миграция соҳасидаги давлат сиёсатини таъминлашда Иммиграция ва фуқаролик департаментининг (DIAC)роли беқиёсдир. Департаментнинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

миграция жараёнларини тартибга солиш мақсадида узоқ муддатли ижтимоий ва иқтисодий манфаатларни таъминлаш;

қочоқлар ва бошпана изловчиларни ҳимоя қилиш ҳамда чегара хавфсизлигини таъминлаш;

иммиграция қонунлари, миграция дастури ижросини ва бу борадаги давлат органлари фаолиятини мувофиқлаштириш;

мигрант ва қочоқларни бошпана бериш масалалари юзасидан қўллаб-қувватлаш ва уларнинг жамият ҳаётига киришига кўмаклашиш;

кўп миллатли жамияни ривожлантиришга кўмаклашиш.

Шунингдек, Австралияда Ички ишлар вазирлиги таркибида икки мингдан ортиқ рўйхатга олинган миграция агентликларни ўз ичига қамраб олган Миграция институти фаолият юритади. Институтнинг асосий вазифаси иммиграция сиёсати ва миграция соҳасидаги давлат дастурларини ишлаб чиқиш ҳамда унинг ижроси юзасидан таклиф ва тавфсияларни таёрлашдан иборат [5, Б.196].

Германия. Германияда хорижий меҳнат-мигрантларини жалб қилишга қаратилган дастурлар 1950 йилнинг иккинчи яримидан бошлаб амалга оширила бошлаган. Германияда миграция фаолиятини норматив-ҳуқуқий тартибга солиш ҳам немис, ҳам европа қонунчилиги бўйича амалга оширилади. Шу боисдан, Германия учун миграция соҳасидаги ижтимоий муносабатларни тартибга солишда Европа Иттифоқи (Еврокомиссия ва Европарламент ҳужжатлари) қонунчилик ҳужжатлари ва дерективалари ҳам принципиал муҳим аҳамият касб этади. Хусусан, миграция жараёнларини тартибга солишга қаратилган 2009 йил 25 майдаги “Юқори малака талаб этиладиган ишларни амалга амалга ошириш учун учинчи мамлакат фуқароларининг кириш ва бўлиш шартларини белгилаш ҳақида”ги ва 2009 йил 18 июндаги “Ноқонуний келган учинчи давлат фуқароларининг иш берувчиларига нисбатан санкциялар ва чораларнинг минимал стандартларини белгилаш ҳақида”ги Директивалар билан бирга Германия Федерал идораларининг ҳужжатлари ҳам биргаликда амал қилади.

Айтиш керакки, Германияда миграция фаолиятини институционал-ҳуқуқий таъминлаш, миграция жараёнларини тартибга солувчи органлар тизими томонидан тақдим этилади. Германиядаги миграция билан боғлиқ бўлган ташкилий тузилмалар тизими қуйидагиларни ўз ичига олади: Бундестаг ва Бундесрат палаталаридан ташкил топган Германия Федераль парламенти [2, Б.217], Германия ИИВ ҳузуридаги Миграция ва қочоқлар муаммолари бўйича Федераль хизмати, Федераль полиция, Германия Конституциясини ҳимоя қилиш федераль ташкилоти (BFF), Федераль меҳнат ва ижтимоий масалалар вазирлиги (BMAS), Миграция, қочқинлар ва интеграция масалалари бўйича федераль ҳукумат комиссияси, Оила, пенсионерлар, аёллар ва ёшлар масалалари бўйича Федераль вазирлиги, Репатриант ишлари бўйича Федерал вакил, Репатриация масалалари бўйича кенгаш ҳамда чет элликлар ишлари бўйича ер идораларининг ҳудудий тузулмалари. Шунингдек, бу ўринда меҳнат инспекциясининг мамлакатга келувчилар ишчи кучларидан фойдаланиш жараёнида қонунчиликка риоя қилишлари устудан назоратни амалга ошириш фаолиятини ҳам алоҳида таъкидлаш лозим. Таъкидланган шахслар, ходимлар, иш берувчилар томонидан мамлакатда

меҳнат миграцияси соҳасида тартибга солинган қонун нормаларининг бузилганлиги аниқланган тақдирда, уларга нисбатан маъмурий ёки жиноий жавобгарлик чоралари қўлланилиши мумкин [8, Б.201-202].

Германияда иммиграция сиёсатининг тубдан қайта кўриб чиқилиши 2004 йилда қабул қилинган ва 2005 йил 1 январдан эътиборан кучга кирган “Иммиграция тўғрисида”ги қонуни билан боғлиқ ҳисобланади. Мазкур қонунга асосан миграция сиёсатини амалга оширишга қаратилган функциялар марказлаштирилган ҳамда Миграция ва қочқинлар муаммолари бўйича Федераль хизматига топширилган [7, Б.57].

Федераль ички ишлар вазирлиги иммиграция сиёсати стратегиясини ишлаб чиқиш ва миграция қонунчилиги ижросини мувофиқлаштириш учун масъул давлат органи ҳисобланади. Бундан ташқари, ушбу Вазирлик мамлакатга келиш учун рухсатномаларни бериш, фуқаролик бериш бўйича аризаларни кўриб чиқади ва депортация қилиш ҳақидаги қарорларни қабул қилади. Шунингдек, Вазирлик таркибида Федераль чегара хизмати ва Қочқинлар ишлари бўйича Федераль агентлиги фаолият олиб боради.

Федерал ташқи ишлар вазирлиги Германиянинг ҳориждаги элчихонлари ва консульликлари орқали чет эл фуқароларига мамлакатга келиш бўйича визаларни бериш бўйича келиб тушган аризаларни кўриб чиқади.

Федераль меҳнат ва ижтимоий масалалар вазирлиги хорижий фуқароларни, шу жумладан Германияда вақтинчалик бўлиб турган ҳорижий ишчиларни интеграция ва реинтеграцияси учун масъул ҳисобланади ҳамда мазкур Вазирлик меҳнат ресурсларига эҳтиёж бўлган ҳудудлар, соҳалар ва касбларни аниқлашга қаратилган ишлар мониторингини олиб боради.

Нюрнберг шаҳрида жойлашган Меҳнат бўйича федераль идораси “Иш билан таъминлашга кўмаклашиш тўғрисида”ги қонуннинг ижроси устидан назоратни амалга оширади ҳамда меҳнат бозорига хорижий ишчи кучини жалб қилишни тартибга солади, шунингдек мамлакат ҳудудида ишлашга рухсатнома беради ва хорижий ишчи кучини ноқонуний фойдаланганлик учун иш берувчиларга санкцияларни қўллайдди. Франкфурт-на-Майне шаҳрида жойлашган меҳнат бўйича Марказий бюроси ва Бандликка кўмаклашишнинг ҳудудий агентликлари орқали меҳнат миграцияси соҳасидаги давлат дастурлари ижроси таъминланади [18].

Германияга Европа Иттифоқига аъзо давлатлар фуқароларининг келиши “Иттифоққа аъзо давлатлар фуқароларининг эркин ҳаракатланиши ва яшаш ҳуқуқи тўғрисида”ги Қонун билан тартибга солинади. Европа Иттифоқи мамлакатлари фуқаролари Германияга кириш эркинлигидан фойдаланадилар ва меҳнат фаолияти бўйича рухсатнома олмасдан ишлашлари мумкин, бироқ улар яшаш ёки ишлаш учун келган жойи бўйича рўйхатдан ўтиши ва у ерда яшаш ҳуқуқи бўйича маъмурий тартибда гувоҳнома олишлари зарур бўлади.

Германияда мигрантларнинг ёши, малакаси, касбий тажрибаси, тил билиши каби мезонлар асосида танлаб олиниши йўлга қўйилган.

Германия 2009 йилда эҳтиёж юқори бўлган тажрибали ишчи кучларига мамлакат ҳудудида яшашга рухсатнома олиш тартибини енгиллаштирди ва янада такомиллаштирди. Хусусан, ноёб билим эгалари, олимлар, махсус профессионал тажрибага эга бўлган юқори малакали мутахассисларга мамлакатда доимий яшаш учун дарҳол рухсатнома расмийлаштириш тартиби жорий қилинди.

Бундан ташқари 2011 йил июнда Федераль ҳукумат иш берувчи ассоциациялар ва касаба уюшмалари билан биргаликда Германияда юқори малакали меҳнатни ҳимоялаш ҳақида қўшма баёнатини эълон қилди. Бу ички меҳнат ресурсларидан янада тўлиқроқ фойдланишни биринчи ўринга қўяди. Бундан кўзланган асосий мақсад Германия иқтисодиётини кўпроқ малакали хорижий ишчилар билан таъминлаш ва Германия Федерациясида таҳсил олган хорижий талабаларни меҳнат бозорига жалб қилиш учун ҳуқуқий асос яратишдан иборатдир.

“Германия ҳудудида чет эл фуқароларининг турар жойлари, меҳнат фаолияти ва интеграцияси ҳақида”ги Қонунга асосан, Германияда бўлиш учун рухсатнома бериш иккитагача қисқартирилди, яъни унда фақат вақтинча яшаш учун рухсатнома (§ 7) ва доимий яшаш учун рухсатнома (§ 9) бериш қоидалари белгиланди. Кўрсатилган Қонунга мувофиқ,

юқори малакали мутахассисларнинг Германияга яшаш учун биргаликда келган оила аъзолари ҳам мамлакатда меҳнат фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқига эга бўладилар.

Юқоридагилар билан бирга Германияда 2009 йилдан бошлаб учинчи давлатлардан жалб қилинадиган мавсумий ишчиларга қишлоқ ва ўрмон хўжалиги, меҳмонхона ва ресторан хизмати, мева ва сабзавотларни қайта ишлаш каби иқтисодиётнинг айрим тармоқларида календарь йилида 6 ойгача муддатга ишлаш имкони берилган. Шу билан бирга мазкур ҳужжатда иш берувчи компанияларга мавсумий ишчиларни календарь йилида 8 ойгача муддатга ёллаш учун узайтириш ҳуқуқи ҳам берилган [6, Б.250]. Бунда мавсумий ишчиларни ёллашнинг дастлабки шарти сифатида муайян ишларни бажариш учун Германия фуқароси ёки у билан тенг мақомга эга бўлган хорижий фуқаролар бўлмаслиги керак. Бу айтилган пайтда биринчи навбатда Германия фуқаролари ва у билан тенг мақомга эга бўлган хорижий фуқароларни иш билан таъминлашга қаратилганлигини ангалатади. Бунинг учун меҳнат бўйича Федераль идоралар меҳнат бозорини ўрғанади. Шунингдек, бўлғуси иш берувчи Федерал меҳнат идорасига меҳнат шартномасини тақдим этиши ва ишчилар учун уй-жой мавжудлигини тасдиқлаши керак, мавсумий ишчиларни жалб қилишда ижтимоий суғурта бадаллари тўланган бўлиши керак.

Таъкидлаш керакки, ҳозирги вақтда Германиянинг миграция фаолиятини тартибга солиш жараёнлари такомиллаштирилиб, модернизация қилинмоқда. Хусусан, ГФР Социал-демократик партияси ҳозирги вақтда белгиланган мезон ва жараёнларнинг шаффофлигига эришишга қаратилган Канада моделига йўналтирилган миграция қонунчилигини такомиллаштириш бўйича ўз тавсияларини ишлаб чиққан. Унга кўра, Германияда мигрантлар учун йиллик квота белгиланиши ва виза беришда немис тилини билиш даражаси, таълим, иш тажрибаси ҳамда Германияда қариндошларининг борлиги каби мезонлар бўйича тўпланадиган баллар ҳал қилувчи ролни ўйнаши керак. Ушбу моделга кўра, назарий жиҳатдан мигрантлар иш жойини аниқ таклиф қилмасдан мамлакатга киришлари мумкин бўлади. Бироқ, бунга қарши бўлган муҳолиф партиялар, Германияга яшаш ва ишлаш учун келадиганларга рухсатнома бериш учун фақат иш жойи мавжуд бўлганда мумкин бўлишини асосли деб ҳисоблашмоқда [4, Б.19-32].

Бельгия – мамлакатнинг миграция соҳасидаги ҳуқуқни қўллаш амалиётида миграция сиёсатини амалга оширувчи ваколатли органлар ўртасидаги ҳамкорликни таъминлаш мақсадида Иммиграция сиёсатини таъминлаш республика идоралараро комиссияси ташкил этилган. Комиссия фаолияти ушбу давлатнинг Бош вазирга бўйсинувчи Тенг имкониятлар ва ирқчиликка қарши курашиш маркази томонидан бошқарилади. Комиссия фаолиятининг мақсади ҳукуматнинг бу соҳадаги турли даражадаги қарорлари ижросини таъминлашдан иборат.

Белгия Федерал Ички ишлар вазирлиги иммигрантларга бошпана беришга масъул бўлган: Ташқи ишлар вазирлиги, Қочоқлар ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг Олий комиссари ва Қочоқлар бўйича доимий шикоят кенгашини ўз ичига олади. Ташқи ишлар вазирлиги хорижий давлатларнинг ҳудудига кириш, жойлаштириш ва депортация қилишни назорат қилса, Қочоқлар ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг Олий комиссари эса иммигрантларга қочқин мақомини бериш тўғрисида норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳасини ишлаб чиқувчи (қабул қилувчи) мустақил органдир.

Мамлакатда миграция жараёнларини тартибга солишнинг ташкилий механизмларини такомиллаштириш мақсадида Федерал Ички ишлар вазирлиги ҳузурида Европа Миграция тармоғининг Белгия бўлими ташкил этилган бўлиб, бўлимнинг асосий вазифаси – миграция ҳақидаги маълумотларни йиғиш ва тарқатишдан иборат.

Шунингдек, мамлакатдаги яна бир муҳим ваколатли давлат органи – Чет эл фуқаролари масалалари бўйича федерал давлат хизмати бўлиб, унинг асосий фаолияти мамлакат фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларга виза бериш ҳамда фуқаролик масалалари бўйича давлат хизматларини кўрсатиш билан боғлиқдир [4, Б.30].

Венгрия – миграция жараёнларини тартибга солиш ҳамда бу соҳадаги қонунчиликни қўллаш амалиётида ҳалқаро ҳамжамиятда ўзига хос муносиб ўринни эгаллаган мамлакатлардан бири. Мамлакатнинг «Қочқинлар ҳаракати тўғрисида»ги (2001 й.)

қонунининг қабул қилиниши миллий қонунчилик амалиётини Европа Иттифоқининг қочқинларни қабул қилиш ва уларни тан олиш тўғрисидаги меъёрларига уйғунлаштирган бўлса, «Чет эл фуқароларини кириши ва жойлаштириш тартиби тўғрисида»ги (2007 й.) қонун хорижий фуқароларнинг мамлакатга кириши ва жойлаштирилишини, бу борадаги ваколатли органларнинг вазифалари, функциялари, ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаб берган.

Венгрияда миграция жараёнларини тартибга солиш соҳасида қабул қилинган қонунлар ижросини таъминловчи ваколатли органлардан бири – Иммиграция ва фуқароликни бошқариш бошқармаси ҳисобланади. Адлия ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш вазирлиги таркибидаги ушбу бошқарма ваколатли давлат органлари билан ҳамкорликда вақтинчалик ҳимояга муҳтож қочоқларни ижтимоий интеграция қилиш, қўллаб-қуватлаш ва уларнинг эркин кўчиб юришига доир ҳуқуқларини таъминлаш масалаларига масъулдир [5, Б.83-87].

Греция – миграция жараёнларини тартибга солиш, ушбу соҳада инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш бўйича ўзига хос тарихий тажрибага эга мамлакатлардан бири бўлиб, мамлакатнинг ижтимоий-этник ривожланишининг янги даврини ислоҳ қилишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ичида «Греция фуқаролиги ва мамлакат сиёсий ҳаётида грациялик ватандошлар ва иммигрантларнинг қонуний иштирок этишига оид янги қоидалар тўғрисида»ги (2010 й.) қонун [19] ва «Миграция ва ижтимоий интеграция тўғрисида»ги (2014 й.) кодекс [17] муҳим ҳуқуқий аҳамиятга эга.

Мамлакатда ноқонуний миграцияга қарши курашиш соҳасидаги ижтимоий муносабатларни тартибга солиш мақсадида «Миграция жараёнларини тартибга солиш тўғрисида»ги (2001 й.) қонун қабул қилинган. Ушбу қонуннинг қабул қилиниши биринчидан, мамлакатдаги ноқонуний мигрантларнинг ҳуқуқий мақомини белгилаб берган бўлса, иккинчидан, миграция оқимига нисбатан ташқи ва ички назоратнинг қатъий чораларини белгилаш йўли билан мамлакатга ноқонуний мигрантлар оқимини чеклашга хизмат қилиши билан аҳамиятлидир.

Шу билан бирга мамлакатдаги ишлаб чиқариш жараёнига хорижлик ишчиларни жалб қилиш мақсадида иш берувчилар учун ваколатли давлат органлари бўлинмаларида ташкилий-институционал ўзгаришлар юзага келди. Жумладан, миграция масалаларини тартибга солиш учун жавобгарлик мамлакатнинг Жамоат тартиби вазирлигидан олиниб, Ички ишлар вазирлиги зиммасига ўтказилиб, «Иммиграция тўғрисида»ги (2001 й.) қонунга асосан Ички ишлар вазирлиги давлат иммиграция сиёсатини шакллантириш, режалаштириш ҳамда миграция жараёнларини тартибга солиш соҳасидаги қонунчилик ҳужжатлари ижросини таъминлаш масалалари учун масъул орган сифатида белгиланди. Мазкур ваколатли давлат органи чет элликлар ва Иммиграция Бош Дерекциясига ва ҳар бир ҳудуд (префектура)да яшаш ва ишлаш учун рухсатнома бериш ҳамда янгилаш учун масъул бўлган минтақавий идораларга ҳисобот беради. Мамлакатда миграция жараёнларини Ички ишлар вазирлиги томонидан тартибга солинишининг илмий-амалий жиҳатларидан бири шундаки, вазирлик таркибида миграция сиёсатини тадқиқ этиш билан шуғулланувчи Иммиграция сиёсати институти (IMEPO) фаолият олиб боради [5, Б. 07].

Европада миграция ва фуқароларнинг интеграцияси жараёнларини тартибга солишда ўзига хос тажриба орттирган давлатлардан бири – **Дания** бўлиб, мамлакатнинг «Чет эллик фуқароларнинг интеграцияси тўғрисида»ги (2001.) қонунга асосан ваколатли давлат органлари қуйидаги вазифаларни амалга оширади:

мамлакат фуқаролари билан тенг равишда иммигрантлар ҳуқуқий кафолатларини таъминлаш ва жамиятнинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, диний ва маданий ҳаётида тенг иштирок этиши шунингдек, меҳнат бозорида тенг ҳуқуқли имконостларни яратиш;

мамлакатга янги келган иммигрантларнинг молиявий ва иқтисодий мустақиллика эришишига кўмаклашиш;

мамлакатнинг ҳуқуқни қўллаш амалиётидаги нормалар ҳақида иммигрантларга билим ва кўникмаларни бериб бориш.

Қонун нормалари чет эл фуқароларини мамлакат ҳудудига кириши, бўлиши ҳамда уларни иш билан таъминланиш каби ижтимоий-ҳуқуқий кафолатларни белгилаб бериши билан бирга, иммиграция қонунчилигини бузганлиги учун уларни депортация қилиш асос ва

шартларини ҳам тартибга солади.

Мазкур вазифаларни самарали амалга оширувчи ваколатли давлат органлари тизимини ислоҳ қилиш мақсадида қиролликнинг 2001 йил 27 ноябрдаги фармони билан Қочқинлар, иммиграция ва интеграция ишлари вазирлиги ташкил этилган ҳамда иммиграция ва иммиграцион интеграциялашув соҳасидаги муносабатларни амалга ошириб келган бошқа тузилмаларнинг кўплаб функциялари мазкур вазирлик зиммасига юклатилди.

Бундан ташқари, мамлакатда миграция жараёнларини тартибга солишда иштирок этувчи Иммиграция хизматиташкил этилган бўлиб, мазкур хизматнинг асосий вазифаси мамлакатга кириш ва яшашни (доимий ва вақтинча) истаган чет эл фуқароларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш ҳамда уларнинг эркин ҳаракатланишини таъминлаш мақсадида уларга кириш ва чиқиш визаларини расмийлаштириш масалаларини ҳал қилишдан иборатдир. Шунингдек, Иммиграция хизмати вақтинча яшаш марказларига бошпана изловчи иммигрантларни жойлаштириш ҳамда уларни ҳудудий муассасаларга тақсимлаш учун ҳам масъулдир [5, Б.98].

Ривожланган хориж мамлакатларининг миграция жараёнларини тартибга солишг доир илғор тажрибаси, ушбу жараёнда ички ишлар (полиция) органларининг иштироки ва ролини, қолаверса Канадада Фуқаролик ва иммиграция вазирлиги, Иммиграция ва қочқинлар кенгаши, Корея Республикасида Иммиграция хизмати, Визаларни қўллаб-қуватлаш хизмати, Малайзияда Ички ишлар вазирлиги Иммиграция департаменти, Португалияда Ички ишлар вазирлиги Иммиграция ва қочоқлар сиёсати бошқармаси, Сингапурда Ички ишлар вазирлиги Иммиграция ва чегара назорати агентлиги (агентлик Сингапурнинг собиқ Иммиграция ва рўйхатга олиш хизмати ва Божхона департаментининг ҳуқуқни муҳофаза қилиш бўлинмалари негизида ташкил этилган), АҚШда Фуқаролик ва иммиграция хизмати, Финландияда Ички ишлар вазирлиги, Францияда Иммиграция, интеграция миллий ҳисобини юритиш ва бирдамликни ривожлантириш вазирлиги ва Чехия Республикасида Ички ишлар вазирлиги (ташқи меҳнат миграцияси ва қочоқлар масалалари бўйича давлат сиёсатини амалга ошириш учун масъул бўлган ижро орган)нинг миграция билан боғлиқ фаолиятини [5; С. 65] ўрганиш ҳамда таҳлил қилиш мамлакатимизда миграция жараёнларига доир қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган илмий таклиф ва тавфсияларни ишлаб чиқиш имконини беради.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, миграция жараёнларига доир қонунчиликни такомиллаштириш мақсадида қуйидаги таклифлар илгари сурилди:

Ўзбекистон кириш ва чиқишга доир барча зарур бўлган ҳужжатларини расмийлаштиришнинг “ягона дарча” тамойилини жорий қилиш мақсадга мувофиқ. Бу ўз навбатида бу борадаги бюрократик тўсиқларни бартараф этишга, коррупция ҳамда ноқонуний бандлик ва миграция жараёнларини олдини олишга хизмат қилади.

Шунингдек, мамлакат меҳнат ресурсларини чет элга чиқишни тартибга солиш ва миллий кадрларнинг меҳнат қилиши учун зарур шарт-шароитларни яратиш жараёнларини янада такомиллаштириш мақсадга мувофиқдир, хусусан, илмий ва ижодий фаолият олиб бориш учун қулай шароит яратиш, жамиятда илмий ходимларнинг ижтимоий даражаси ва обрўсини ошириш қаратилган амалий чораларни кўриш, мамлакат миллий манфаатларига жавоб берадиган илмий ишланмаларни молиялаштириш, хусусий илмий ва таълим капиталини молиялаштирилишини рағбатлантириш орқали ўзбек олимлари, илмий ходимлари, потенциал мутахассисларининг эмиграциясини олдини олиш;

меҳнат мигрантларининг мамлакатга қайтиш оқимини рағбатлантириш ва мослаштиришга кўмаклашиш;

меҳнат мигрантларини импорт қилувчи давлатлар билан икки томонлама давлатлараро битимларни имзолаш амалиётини кенгайтириш орқали меҳнат мигрантларини ижтимоий ҳимоя қилишни таъминлаш;

мамлакатимизда миграция жараёнларини самарали тартибга солиш ва бошқариш, мигрантларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний минфаатларини самарали ҳимоялаш, шахс, жамият ва давлат хавфсизлигини таъминлаш, барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожланишни қўллаб-қуватлаш мақсадида ушбу соҳадаги муносабатларни тартибга солувчи «Миграция

тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг қонунини қабул қилиш;

ҳозирги кунда ички ишлар органларининг хорижга кетган ва қайтиб келган шахслар билан ишлаш фаолияти соҳасидаги вазифаларни амалга оширувчи яхлит бўлинма ташкил этилмаганлиги ҳамда ноқонуний миграцияга қарши курашиш амалиётида турли хил ёндашувлар юзага келишини олдини олиш мақсадида, Ўзбекистон Республикаси ИИБ ҳузурида Миграция масалалари бошқармаси ва унинг ҳудудий бўлинмалари фаолиятини йўлга қўйиш мақсадга мувофиқдир.

Ўйлаймизки, билдирилган мазкур фикр ва мулоҳазаларнинг келгусида инobatга олиниши ҳамда ҳаётга татбиқ этилиши нафақат ички ишлар органларининг миграция жараёнларини тартибга солиш фаолиятини янада такомиллаштиришга, қолаверса мамлакатимизда ушбу соҳада инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш, жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашга доир вазифаларни самарали ташкил этишга хизмат қилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Акимова С.А. Правовое регулирование миграционной политики и деятельности миграционных служб Соединенных Штатов Америки // Вестник Московского университета МВД России. – 2014. – № 4.

2. Денисенко М.Б., Хараева О.А., Чудиновских О.С. Иммиграционная политика в Российской Федерации и странах Запада. – М., 2003.

3. Дудичева О.В. Правовое регулирование трудовой миграции в США // Вопросы студенческой науки. Выпуск №11 (39), ноябрь 2019.

4. Elrick, Jennifer; Winter, Elke Managing the National Status Group: Immigration Policy in Germany International migration. Том: 56 Выпуск: 4. AUG 2018,

5. Законодательство и политика в области интеграции иммигрантов. Сборник законодательства, политики и практики 19 государств в области интеграции иммигрантов. Международная организация по миграции (МОМ) Перевод с английского. – М., 2011.

6. Kazaryan K.V. State and legal regulation of migration activity in Germany // Scientific notes of V. I. Vernadsky Crimean Federal University. Juridical science. – 2019. – Т. 4 (72). – № 1..

7. Карачурина Л.Б. Иммиграционная политика Германии: успешный - неуспешный опыт // Мировая экономика и международные отношения. 2008. – № 7.

8. Kersting, N Migration and Integration in German Cities. // Croatian and comparative public administration. Jun 2018 T. 18 P. 201-222.

9. Ломакин В.К. Мировая экономика. – М. ЮНИТИ - ДАНА, 2007. – С. 157.

10. Макаров Е.П. Влияние американской войны за независимость на политическую ориентацию торгово-финансовой элиты Великобритании последней четверти XVIII в. // Человек и общество в условиях войн и революций. Материалы II Всероссийской научной конференции. Под редакцией Е.Ю. Семеновской; редколлегия: А.Б. Бирюкова, А.В. Богачев. 2015.

11. Макаров Е.П. Торгово-промышленный кризис в Англии как следствие англо-американских противоречий 1760-1780-х гг. // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2012. № 8-1 (22). С. 115-118

12. Rosenblum M. R. U. S. - Mexican Migration Cooperation: Obstacles and Opportunities. N. Y., 2010

13. The Politics and Economics of the U.S. Immigration Debate. N. Y., 2014

14. Тарасенко Е.Н. Зарубежный опыт государственного регулирования миграционных процессов // Международный журнал перспективных исследований, Т. 8, – №1, – 2018. – С. 129-156.

15. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Population Division (2017). Trends in international Migrant Stock: The 2017 revision (United Nations database, POP/DM/MIG/Stock/Riv.2017).

16. Федорако А.И. Роль органов внутренних дел Республики Беларусь в регулировании

миграционных процессов //Журнал международного права и международных отношений, 2010. – № 2, – С. 35–39.

17. http://advokati.gr/wp-content/uploads/2016/03/4251_2014ru.pdf (мурожаат вақти: 20.02.2022 й.).

18. <https://korrespondent.net/world/3981029-v-hermany-prynialy-sporny-zakon-o-vossoedynenyy-seei-bezhentsev>.

19. <https://rua.gr/law/immilaw/21235-glavnye-izmeneniya-v-odekse-o-grecheskom-grazhdanstve-ekspress-informatsiya.html> (мурожаат вақти: 20.02.2022 й.).